

Kemppainen Stiina-Emilia

**”SEHÄN VIRKISTI PALJON JA HEITETTIIN TAKA-ALALLE SE
SOTIMINEN”**

Musiikin merkitys Suomessa sota-aikana

”SEHÄN VIRKISTI PALJON JA HEITETTIIN TAKA-ALALLE SE SOTIMINEN”

Musiikin merkitys Suomessa sota-aikana

Stiina-Emilia Kemppainen
Opinnäytetyö
Kevät 2014
Musiikin koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu

Tekijä: Stiina-Emilia Kemppainen

Opinnäytetyön nimi: ”SEHÄN VIRKISTI PALJON JA HEITETTIIN TAKA-
ALALLE SE SOTIMINEN” Musiikin merkitys Suomessa sota-aikana

Työn ohjaaja: Jaana Sariola

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2014

Sivumäärä: 27+1 liitesivu

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on hakea vastauksia siihen, miten musiikki on vaikuttanut ihmisiin sekä kotirintamalla että rintamalla. Tarkoituksena on saada tietää, onko musiikista ollut jopa apua selviytymisessä sen ajan keskellä.

Teoriaosuudessa käsittelen yleisesti vuosien 1939–1944 sotia sekä kevyen musiikin historiaa kyseiseltä ajalta. Lisäksi esittelen sota-aikana käytettyjä viihdytyskeinoja, joihin musiikki on vahvasti liittynyt.

Tutkimusosio perustuu haastatteluihin, joissa olen haastatellut viittä sotaveteraania, joista kolme on toiminut rintamalla ja kaksi kotirintamalla. Haastateltavat olivat iäkkäitä, mikä toi haasteita haastatteluun. Haastatteluissa selvitetään, kuinka musiikki on vaikuttanut sota-aikana ja haastateltavien elämässä.

Tutkimuksesta ilmenee, että musiikilla on ollut positiivisia vaikutuksia haastateltavien elämässä sota-aikana. Kaikki haastateltavat muistivat musiikkia sota-aikana ja musiikki oli virkistänyt sekä kotirintamalla että rintamalla. Musiikki oli ollut kaikille jollain tavoin tärkeä ja sillä on saatu ajatukset pois sodasta.

Asiasanat: Musiikki, sota-aika, veteraani, iskelmä

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Music, Option of Music Pedagogue

Author: Stiina-Emilia Kemppainen
Title of thesis: Influence of Music in Finland during War 1939-1944
Supervisor: Jaana Sariola
Term and year when the thesis was submitted: Spring 2014
Number of pages: 27+1 appendix

The meaning of this thesis was to find out the influence of music in Finland in the war time 1939–1944. The meaning was to find out if music helped to get through the tough times.

In this thesis the literature dealt with the war time generally and also the history of music and especially popular music. It also explains different entertainment forms that music has been strongly a part of.

This thesis contains an interview where the purpose was to find out how music has affected the interviewers' lives in the war time. The interviews were accomplished with five war veterans. Three of them had served in the battlefield and two of them were operating in the home front.

The results of this thesis were that music was affecting their lives positively and music was very important and it helped them to move their thoughts from misery. Everyone both in the battlefield and in the home front served remembered that music was part of the war time and it was refreshing.

Keywords: Music, wartime, veteran,

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 SUOMEN SOTIEN HISTORIAA VUOSINA 1939–1944	7
2.1 Talvisota	7
2.2 Jatkosota	8
3 MUSIIKKI SODASSA	11
3.1 Kevyen musiikin käyttö sota-aikana	11
3.1.1 Rintamakiertueet	13
3.1.2 Asemiesillat	14
3.1.3 Tanssikielto	14
3.1.4 Sota-ajan iskelmät	15
3.2 Harmonikka sodassa	16
3.3 Säkkijärven polkka	16
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	18
5 TULOKSET	19
5.1 Haastateltavien taustaa	19
5.2 Tutkimuksen tulokset	20
6 POHDINTA	25
LÄHTEET	27
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Sota-aika on kiinnostanut minua ylä-asteelta lähtien, kun luin romaanisarjan, joka kertoi Suomen sota-ajasta. Kirjasarja sai minut täysin lumoihinsa. Vaikka kirjan henkilöt olivat fiktiota, historialliset tapahtumat olivat täyttä totta. Tämän vuoksi kiinnostuin enemmän ja enemmän sota-ajasta. Se kiehtoi, koska eihän tällainen hyvinvointivaltion aikaan syntynyt tyttö voinut mitenkään tietää eikä ymmärtää, mitä sota-aikaan on jouduttu kokemaan. Näin jälkeempäin olen harmitellut, etten ehtinyt kysyä sodassa olleelta isoisältääni näitä kysymyksiä, sillä hän nukkui pois, kun olin alle kouluikäinen.

Opinnäytetyön aihetta pohtiessani päätin, että aihe voisi liittyä juuri sota-aikaan. Päädyin lopulta aiheeseen, kuinka musiikki on vaikuttanut sota-aikana. Halusin tietää, oliko Suomi jopa pystytty pitämään itsenäisenä musiikin avulla. Alkaesani miettiä aihetta ja etsiä kirjallista tietoa huomasin, ettei sitä ollut paljoa saatavana. Tutkimuskysymyksiksi asetin seuraavat: Miten musiikki on vaikuttanut sota-aikana, saatiinko musiikista voimaa sodan keskellä sekä olisiko musiikki tuonut taistelutahtoa.

Halusin haastatella sekä rintamalla että kotirintamalla toimineita henkilöitä, koska muutamia sotiemme veteraaneja on vielä elossa. Haastattelin vain viittä henkilöä, jotka olivat kotirintamalta sekä rintamalta. Haastatteluilta odotin eniten sitä, että pääsen kuulemaan haastateltavien omia tarinoita sota-ajasta myös musiikin osalta että yleisesti. Tiesin, että nyt alkaa olla viimeisiä hetkiä tällaiselle tutkimukselle, joten oli hyvä, että valitsin juuri tämän aiheen.

Tämä opinnäytetyö on jaettu kuuteen kappaleeseen. Johdannon jälkeen kerron talvi- ja jatkosodan historiasta, sekä sen jälkeen kevyen musiikin käytöstä sota-aikana. Musiikki sodassa -osiossa käsittelen myös hiukan viihdytyskiertueita ja asemiesiltoja, joihin musiikki on vahvasti liittynyt. Neljännessä luvussa esittelen tutkimuksen tavoitteet ja itse toteutuksen. Viidennessä luvussa esittelen tutkimuksen tulokset ja pohdinnassa kertaan vielä tutkimuskysymykset ja teen päätelmät. Haastattelukysymykset ovat liitteenä.

2 SUOMEN SOTIEN HISTORIAA VUOSINA 1939–1944

Tässä luvussa käsitellään yleisesti vuosina 1939–1944 käytyä talvi- ja jatkosotaa Suomessa.

2.1 Talvisota

Kun Saksa ja Neuvostoliitto sopivat 23.8.1939 hyökkäämättömyyssopimuksen toisiaan vastaan, solmittiin salaisissa pöytäkirjoissa, että Eurooppa jaettaisiin Neuvostoliiton ja Saksan välillä. Näihin jaettaviin maihin kuului myös Suomi, joka olisi kuulunut Neuvostoliitolle. (Koskimaa 2013, 9.)

Neuvostoliitto painosti Suomea sotilastukikohtavaatimukseen, mutta Suomi ei taipunut näihin. Suomi halusi pysyä puolueettomana ja uskoi, että vaaran uhattessa naapurimaa Ruotsi ja länsivallat tulisivat apuun. Suomen taipumattomuus Neuvostoliiton vaatimukseen johti siihen, että Neuvostoliitto lavasti Suomen sotilaiden ampuneen rajan yli ja tappaneen venäläisiä sotilaita. Tämä johti siihen, että Neuvostoliitto irtisanoi vuonna 1932 tehdyn hyökkäämättömyyssopimuksen ennen talvisodan alkua. (Meinander 2006, 177.)

30.11.1939 Neuvostoliitto hyökkäsi Suomeen pommittaen ilmavoimilla Etelä-Suomea ja samaan aikaan rajojen tuntumassa alkoi hyökkäys kohti sisämaata. Neuvostoliitolla oli Suomeen nähden paljon suurempi henkilö- ja taistelukalustokapasiteetti. Siitäkin huolimatta Suomen armeija onnistui pysäyttämään vyöryvän Neuvostoliiton Karjalankannaksella niin, ettei vihollinen päässyt valloittamaan koko maata. Onneksemme kohtuullisen kylmä talvi ja siihen huonosti varustautuneet Neuvostoliiton sotilaat auttoivat sitä, että Neuvostoliitto saatiin pysäyttämään. (Meinander 2006, 177–178.)

Helmikuussa 1940 Neuvostoliitto aloitti suurhyökkäyksen Kannaksella pakottaen Suomen rauhanneuvotteluihin. Vihollisen ylivoima oli niin suuri, että Suomi joutui lopulta taipumaan rauhanehtoihin ja välirauha syntyi 13.3.1940. Rau-

hanehtoina oli Karjalan luovuttaminen ja Hangon vuokraus 30 vuodeksi eteenpäin. (Meinander 2006, 178–179.)

Yksi talvisodan suurimmista taisteluvoitoista tuli Suomussalmella Raatteen tiellä. Suomalaiset saivat tuhottua kaksi venäläisdivisioonaa paljon pienemmällä mieskapasiteetillä, kuin mitä Neuvostoliitolla oli. Suomalaiset saivat pysäytettyä vihollisdivisioonan ja iskettyä sivuilta, katkaisten tiellä liikkuneen vihollisen useasta kohtaa. Tämä johti siihen, että etummaisesta vihollisdivisioonasta jäivät mottiin, ja osa joutui jättämään kalustonsa ja pakenemaan metsään. (Koskimaa 2013, 41–45.)

Talvisodan aikana kuoli tai katosi 26 700 sotilasta ja haavoittuneiden määrä oli 44 000. Lisäksi 1000 siviiliä kuoli vihollisen pommituksissa. 420 000 siviiliä jouduttiin evakuoimaan ja sijoittamaan uudelleen Suomen puolelle Neuvostoliitolle luovutetuilta alueilta. (Vahtola 2003, 324, 326.)

2.2 Jatkosota

Talvisodan jälkeen huomattiin, ettei lännestä saatu tarpeellista apua tai tukea sodan hetkellä. Tämän seurauksena alettiin pohtia, voisiko Saksasta saada mahdollisen liittolaisen. Väli rauhan aikaan Suomi ja Saksa tekivät kaikessa hiljaisuudessa sopimuksen, jossa päätettiin, että Saksa hyökkäisi etelästä ja Suomi viiveellä lännestä kohti Leningradia. Suomi sai näin Saksalta enemmän miesvoimaa sekä kalustoa, jolla vahvistettiin Suomen puolustusta. (Meinander 2006, 181–182.)

Saksa hyökkäsi 22.6.1941 Neuvostoliittoa vastaan. Suomi odotti, että Neuvostoliitto hyökkäisi ensin Suomeen; näin Suomen osallisuus sotaan voitaisiin todeta puolustukseksi. Samaan aikaan Neuvostoliitto alkoi pommittaa Suomen rajoilla ja lentää maamme ilmatilassa, jonka seurauksena Suomi julisti lopulta 25.6.1941 sotatilan Neuvostoliittoa vastaan. (Meinander 2006, 183; Koskimaa 2013, 62–63.)

Koko jatkosodan ajateltiin olevan ohi muutamassa kuukaudessa ja Suomen saavan takaisin välirauhan aikana luovutetut alueet. Saksan taistellessa Neuvostoliittoa vastaan usealla rintamalla, Suomi sai valloitettua nopeasti luovutetut alueet takaisin ja siirtyi myös yli vanhojen rajojen. Saksalaiset yrittivät saada suomalaisia siirtymään Leningradiin asti, mutta Mannerheim ei suostunut tähän. (Meinander 2006, 182–183.)

Suomi yritti todistella maailmalle koko jatkosodan ajan, ettei taistele Saksan rinnalla, vaan käy erillistä puolustussotaa Neuvostoliittoa vastaan, ja että Saksan kanssa tehty sopimus on tehty pakosta. Neuvostoliiton liittolainen Englanti joutui kuitenkin julistamaan sodan Suomea vastaan joulukuussa vuonna 1941 Stalinin painostuksesta. Englanti ei kuitenkaan tehnyt mitään sotatoimiin liittyvää Suomea vastaan. (Laine 1987, 718–720.)

Vuonna 1942 siirryttiin asemasotavaiheeseen, jonka rintamalinja piti vuoteen 1944 asti. Neuvostoliitto ehdotti rauhaa Suomelle syksyllä 1942, vaatien vuoden 1940 rajat takaisin, mutta Suomi ei tähän suostunut, sillä se piti Saksaa edelleen vahvana. Vuonna 1943 Liittoutuneet kokoontuivat Teheranissa, jossa Stalin ehdotti Suomelle rauhaa ehdoin, joissa vuoden 1940 rajat palautettaisiin, lisäksi Suomen pitäisi maksaa suuret sotakorvaukset. Tämän lisäksi suomalaisten pitäisi karkottaa saksalaiset maasta välittömästi rauhan tultua. Suomi ei vielä suostunut rauhanehtoihin, sillä suomalaiset olivat edelleenkin yli entisten rajojen asemassa. Lisäksi Saksa painosti Suomea asetoimitusten loppumisella, jos Suomi solmisi rauhan Neuvostoliiton kanssa. (Vahtola 2003, 332–333.)

Kuten talvisodassakin, Stalin päätti pakottaa Suomen suostumaan rauhanehtoihin aloittamalla suurhyökkäyksen Kannaksella kesäkuussa vuonna 1944. Tämä suurhyökkäys pakotti suomalaiset sotilaat vetäytymään vauhdilla Viipurin pohjoisosiin, jonne Neuvostoliiton hyökkäys pysähtyi. Neuvostoliitto ilmaisi halunsa rauhaan, sillä ehdoin, että koko Suomen poliittinen johto menisi vaihtoon. Näin Risto Rytin paikalle presidentiksi nousi Carl Gustav Emil Mannerheim. Kun saksalaisten sotaonni näytti kokonaan kääntyneen, päätti Mannerheim aloittaa rauhanneuvottelut Neuvostoliiton kanssa. (Vahtola 2003, 334.)

Rauhanehdoissa Neuvostoliitto noudatti Teheranissa tehtyä sopimusta, jossa välirauhan aikaiset rajat palautettaisiin takaisin. Tämän lisäksi Petsamo tulisi luovuttaa kokonaan Neuvostoliitolle, Porkkala vuokrata sotilastukikohdaksi 50 vuodeksi ja Suomen tulisi maksaa Neuvostoliitolle sotakorvauksia. Neuvostoliitto halusi myös, että Suomi katkaisisi välittömästi suhteet Saksaan ja kaikki saksalaiset sotilaat tulisi karkottaa välittömästi Suomesta. Tämä johti Suomen jatkosodan jälkeen vielä Lapin sotaan. Välirauha solmittiin 19.9.1944, ja lopullinen rauhansopimus allekirjoitettiin Pariisissa vuonna 1947. (Vahtola 2003, 334; Meinander 2006, 187.)

3 MUSIIKKI SODASSA

Tässä osioissa käsitellään musiikin merkitystä sota-aikana. Työssä keskitytään etenkin kevyen musiikin käyttöön ja siihen liittyviin sota-aikaisiin viihdytystoimintoihin.

3.1 Kevyen musiikin käyttö sota-aikana

Ennen sotia Suomessa elettiin kulttuurin kukoistusta ja musiikin huippuvuotia. Talvisodan syttyminen merkitsi kulttuurin siirtymistä syrjään sodan tieltä. Musiikista tuli yksipuoleista ja musiikin tarjonta sekä kysyntä heikkenivät, kun suurin osa musiikin alan ammattilaisista joutui rintamalle. Lisäksi tanssikielto rajoitti ravintolamuusikoiden toimintaa. (Niiniluoto 1994, 17; Jalkanen & Kurkela 2003, 318–319; Tikka & Tamminen 2011, 175.)

Ennen talvisodan alkua Yleisradio muuttui valtion kontrolloimaksi laitokseksi, joka välitti pääosin vain uutisia ja ohjeita. Ohjelmatarjonta muuttui isänmaallisempaan ja mahtipontisempaan suuntaan ja viihteellinen musiikki katosi kokonaan. Musiikkina oli marssimusiikkia, orkesterisoittoa, kuorolauluja ja sotilashartauksia. Talvisodan jälkeen kritisoitiin paljon sitä, että sotilaiden mielialaa ei nostanut tämä mahtipontinen musiikki, vaan mieltä virkisti enemmän viihteellinen musiikki. (Niiniluoto 1994, 17; Jalkanen & Kurkela 2003, 325, 326.)

Välirauhan aikaan viihde nousi taas takaisin samoihin mittoihin, kuin ennen talvisotaa. Jatkosodan puhjettua viihteen arvoa alettiin pitää tärkeänä ja sotilaille tarkoitetut viihdytyskiertueet pitivät muusikot kiireisinä. Musiikin tyyli laji muuttui kevyempään suuntaan ja uutena genrenä olivat sota-ajan iskelmät. (von Bagh & Hakasalo 1986, 127; Niiniluoto 1994, 43; Jalkanen & Kurkela 2003, 319.)

Jatkosodassa Yleisradion rinnalle tulivat rintamaradiot, jotka välittivät pääosin sotilaille tarkoitettua ohjelmaa. Rintamaradioiden ohjelmat olivat paljon vaapampia kuin Yleisradion ja niissä oli paljon suoria lähetyksiä. Lisäksi musiikki oli paljon viihteellisempää. Rintamaradiot tuottivat itse paljon ohjelmia, mutta

välittivät myös Yleisradion ohjelmia. Rintamaradioissa esiintyi usein viihdytyskiertueiden taiteilijoita, sekä sotilaita ja paikallisia asukkaita. (Niiniluoto 1994, 155; Jalkanen & Kurkela 2003, 327.)

Rintamaradiota oli kaikkiaan viisi, ja alkusyksystä vuonna 1941 perustettu Aunuksen radio oli ensimmäinen, joka asettui lopulta Äänislinnaan. Muita rintamaradioita olivat Korven radio Rukajärvellä, Maaselän radio Karhumäessä, Vienan radio Uhtualla ja Kannaksen radio Valkjärvellä. Maaselän rintamaradiossa kuuluttajana toiminut Tapio Rautavaara nousi ihmisten tietoisuuteen juuri rintamaradion kautta. Kannaksen radiossa kuuluttajana ja esiintyjänä toimi Olavi Virta. (Niiniluoto 1994, 155,158; Jalkanen & Kurkela 2003, 327.)

Sota-ajan laulajista mainittakoon ehdottomasti sota-ajan laulujen ylivoimaisesti suosituin tulkitsija A. Aimo, oikealta nimeltään Aimo Andersson. Hänen ehdottomasti tunnetuin tulkintansa on Usko Kempin sanoittamasta kappaleesta *Elämää juoksuhaudoissa* sekä Erkki Tiesmaan sanoittamasta laulusta *Eldankajärven jää*. Malmsténin veljeksistä nuorin Eugen levytti myös *Elämää juoksuhaudoissa*, mutta jäi tunnetummaksi tulleen A.Aimon version varjoon. Eugen Malmsténin sota-ajan tunnetuimmaksi tulkinnaksi tuli *Sillanpään marssilaulu*. Hänen veljensä Georg Malmstén, joka on säveltänyt itsekin monia lauluja, tulkitsi George de Godzinskyn *Äänisen aallot*. Lisäksi olivat Valtosen sisarukset eli Harmony Sisters, jotka kiersivät Suomen lisäksi myös Saksassa ja muualla Euroopassa. Heidän tulkintansa toi sota-ajan lauluihin naisääntä kappaleella *Kodin Kynttilät* ja *Sulle salaisuuden kertoa mä voisin*. Aunuksen radion kuuluttajanakin toiminut Kauko Käyhkö tulkitsi koti- ja rintamajoukkoja yhdistävän kappaleen *Kirje sieltä jostakin*. (von Bagh & Hakasalo 1986, 35, 81, 140, 157, 170.)

Muusikoista ehdottomasti suosituimpia olivat Viljo Vesterinen harmonikallaan ja hänen parinaan viihdytyskiertueilla kiertänyt ksylofonitaiteilija Eino Katajavuori. Säveltäjä George de Godzinsky loisti kapellimestarina asemiesilloissa ja esiintyjänä kiertueilla. (von Bagh & Hakasalo 1986, 122, 154, 159–160.)

3.1.1 Rintamakiertueet

Talvisodassa ei ollut vielä organisoitua viihdetoimintaa. Ylimääräisten harjoitusten aikana, ennen sotaa oli kirjattu 400 esitystä, mutta talvisodan syttyä toiminta rajoittui. Yksittäisiä yhden miehen kiertueita ja joitakin Valtion tiedotuskeskuksen järjestämiä esiintymisiä nähtiin, muttei jatkosodan kaltaisia spektakkeleita. Talvisodan jälkeen saatiin kritiikkiä siitä, että sotilaat tarvitsevat viihdettä ollessaan rintamalla. Liian mahtipontiset ja isänmaallisuutta puhkuvat ohjelmat radiossa eivät piristäneet taistelijaa. (Niiniluoto 1994, 13, 17–18, 20–21.)

Kapteeni Kalle Lehmus toimi talvisodan aikana propagandatehtävissä, kunnes sai kutsun Mannerheimiltä joulukuussa 1940. Hänestä tehtiin pääesikunnan sanomatoimiston päällikkö ja hänen tehtävänä oli järjestää uudelleen valtion tiedotustoiminta. Lehmus kävi hakemassa oppia Saksasta ja perusti kesäkuussa 1941 Valtion tiedotuslaitoksen viihdytysosaston. Tämän osaston tehtävänä oli viihdytyskiertueiden järjestäminen, taiteilijoiden rekrytointi sekä erilaisten viihdemateriaalien hankkiminen. Osaston toimisto sijaitsi Helsingissä, ja sille myönnettiin 800 000 markkaa materiaalien hankkimiseen. (Niiniluoto 1994, 21–22.)

Viihdytysjoukot kiersivät sekä sotatoimialueilla että sotasaaraloissa. Joukkojen päätehtävänä oli viihdyttää sotilaita. Puolustusvoimat kutsuivat asevelvollisia taiteilijoita rintamalta viihdytystoimiston alaisuudessa olevaan viihdekomppaniaan, joka oli 150 hengen vahvuinen. Ensimmäinen viihdytyskiertue, jota johti Aku Käyhkö, lähti rintamalle 17.8.1941. Toiminnassa oli mukana alussa muutama ihminen, mutta määrä kasvoi hurjaa vauhtia ja jo elokuun loppuun mennessä yli 316 tilaisuudessa oli esiintynyt 74 eri ryhmää. (Niiniluoto 1994, 22–23.)

Viihdytyskiertueet sisälsivät musiikkia, tanssia, teatteria, oopperaa, akrobatiaa, huumoria ja taikuriesityksiä. Alussa esiintyjät joutuivat esiintymään vaatimattomissa oloissa, mutta asemasodan jatkuessa viihdytystoimisto alkoi rakentaa sotatoimialueille korsuja ja parakkeja esiintymispaikoiksi. Etulinjassa kiertäneet taiteilijat joutuivat myös hengenvaarallisiin tilanteisiin vihollisen vaaniessa

vierellä. Sotatoimialueilla kiersi sekä pienempiä että isompia viihdytysryhmiä viihdyttämässä sotilaita. (Niiniluoto 1994, 23–26.)

3.1.2 Asemiesillat

Ensimmäinen asemiesilta järjestettiin ennen jatkosodan alkua vuonna 1940, ja ne jatkuivat vuoteen 1944 saakka. Iltoja pidettiin yhteensä 125, ja ne järjestettiin yleensä Helsingin messuhallissa, konservatoriolla tai työväentalolla. Asemiesilloja pidettiin myös muualla Suomessa kuten esimerkiksi Oulussa ja Tampereella, ja jopa ihan etulinjan lähellä. Asemiesillojen idean toi Suomeen Saksasta Reino Palmroth eli Palle. Illat lähetettiin aina suorana radiosta koko Suomeen sekä rintamalle että koteihin. Asemiesillat olivat niin suosittuja ja täynnä, että ihmisiä joutui jäämään tilaisuuden ulkopuolelle. Lippujakin näihin iltoihin jonotettiin aikaisesta aamusta lähtien. (Niiniluoto 1994, 34–36.)

Ohjelmaan kuului aina puheita, musiikkiesityksiä ja huumoria. Erityisesti suosittuja esiintyjiä olivat George de Godzinsky, Harmony Sisters, Olavi Virta ja Viljo Vesterinen. Nämä illat eivät yhdistäneet ainoastaan Suomen kansaa, vaan myös ihmisiä, jotka tulivat eri kulttuurin aloilta: tanssijoista poliitikkoihin, oopperalaulajista iskelmätaitureihin. Nähtiinpä myös ulkomaalaisia tähtiä kuten muun muassa saksalais-chileläinen laulajatar Rosita Serrano ja saksalainen laulajatar Ilse Werner. (Niiniluoto 1994, 35–37.)

3.1.3 Tanssikielto

Sotien aikaan Suomi oli ainut sotaa käyvä maa, jossa ei saanut tanssia. Tanssikielto aloitettiin talvisodan alussa ja se jatkui vuoteen 1945 asti. Välirauhan aikana tanssikielto kumottiin, mutta jatkosodan alkaessa se pantiin taas täytäntöön. Kielto koski kaikkia suomalaisia, lukuun ottamatta muutamaa tanssikoulua, missä sai järjestää tanssinopetusta sekä hääparia, jotka saivat tanssia vain yhden häävalssin vieraiden katsellessa vierestä. (Niiniluoto 1994, 40; Jalkanen & Kurkela 2003, 318.)

Tanssikieltoa vastustettiin monelta taholta, mutta sitä ei siltikään kumottu. Kiel-
lon kannattajat vetosivat siihen, että tanssi häiritsisi sankarivainajia ja aiheuttaisi
paheksuntaa rintamalla. Kieltoa kuitenkin rikottiin, kun ihmiset järjestivät nurkka-
tansseja salassa, vaikka siitä sai sakkoja ja jopa vankeutta paljastuessaan. To-
dellisuudessa sakot olivat monta sataa markkaa ja jatkuvasti kiinni jääneet sai-
vat muutaman kuukauden vankeutta. (Niiniluoto 1994, 40–41.)

3.1.4 Sota-ajan iskelmät

Talvisodan syttymisen jälkeen levymyynti laski ja jopa katkesi huippuvuosis-
taan. Jatkosodan hyökkäysvaiheen päätyttyä ja asemasodan aikaan alkoi levy-
myynti taas tasaiseen tahtiin nousta, ja jo vuonna 1942 saavutettiin levymyynnin
huippuvuosi sitten sotien alkamisen. Levyteollisuus tiesi, ettei paatoksellinen
propaganda myynyt ja iskelmät olivat enimmäkseen romantiikasta ja kaipuusta
kertovia tarinoita. (Jalkanen & Kurkela 2003, 332.)

Sota-aikana iskelmät olivat enimmäkseen sota-aiheisia ja niissä kuului hyvin
vahvana kaipuu. Jo iskelmän nimistä näki sodan vaikutukset, kuten *Elämää
juoksuhaudoissa* ja *Kirje sieltä jostakin*. *Elämää juoksuhaudoissa* oli ehkä sota-
ajan kuuluisin iskelmä. Se oli alun perin venäläinen valssi. Siihen Usko Kemppe
kirjoitti suomenkieliset sanat rintamalla taistelujen keskellä. (von Bagh & Haka-
salo 1986, 68; Niiniluoto 1994, 44; Jalkanen & Kurkela 2003, 333.)

Jatkosodan aikana tehtyjen iskelmien nimissä näkyivät vahvasti välirauhan ai-
kana menetettyjen ja nyt jatkosodan aikana takaisin valloitetujen alueiden ni-
met, kuten *Aunuksen yössä* ja *Äänisen aallot*. Pallen eli Reino Palmrothin kaut-
ta tulleet saksalaiset duuriin kirjoitetut marssit saivat käännöksissä nimensä
suomalaisten naisten nimistä, kuten *Orvokki*, *Tellervo* ja *Anneli*. Saksasta läh-
töisin ollut kappale *Lili Marleen* käännettiin suomeksi *Liisa Pien* Kerttu Mustosen
sanoittamana. Tämä laulu oli suosittu sekä liittoutuneiden että akselivaltioiden
puolella toisen maailmansodan aikaan. (Niiniluoto 1994, 46, 48; Jalkanen &
Kurkela 2003, 333–334.)

Rintamalta kotiinpäin tuleva kaipuu kuului vahvasti mollivoittoisissa iskelmissä. Näissä iskelmissä, joita vain mieslaulajat levyttivät, kaivattiin kotiin rakkaan luokse ja elettiin toivossa, että joskus vielä kohdataan, kuten *Ilta Kannaksella*. Kotirintamalta päin tulleet iskelmät olivat usein romantiikalla sävytettyjä ja niissä luvattiin odottaa rakasta takaisin, kuten Harmony Sistersin tunnetuksi tekemät *Sulle salaisuuden kertoa mä voisin* ja *Kodin kynttilät*. (Niiniluoto 1994, 47,50; Jalkanen & Kurkela 2003, 333.)

Paheksuntaa herättäviä iskelmiä olivat korsulauluiksi lokeroidut laulut, kuten *El-dankajärven jää* ja propagandalaulu *Silmien väliin*. Propagandalauluja teki valtiovallasta ja armeijasta riippumatta yksityinen taho ja ne eivät nousseet niin suureen suosioon kuin muut iskelmät. (Niiniluoto 1994, 47,50; Jalkanen & Kurkela 2003, 333.)

3.2 Harmonikka sodassa

Sota-aikaan harmonikka on ollut erityisen suosittu, etenkin viihdytyskiertueilla. Harmonikkataiturit olivat viihdytyskomppanian palkkalistojen mukaan parhaiten palkatut sekä työllistetyt muusikot. Harmonikasta erityisen suosittu teki se, että sillä pystyi yksinään säestämään laulajia ja se oli aina soittovalmis. Lisäksi se oli erittäin hyvin soveltuva rintamaoloihin. Se ei mennyt helposti rikki ja soinniltaan se oli erittäin kuuluva. Suosittuja Harmonikan soittajia olivat muun muassa Viljo Vesterinen, Lasse Pihlajamaa, Onni Laihanen ja Toivo Manninen (von Bagh & Hakasalo 1986, 135; Korpela 1991, 40,44,48; Jalkanen & Kurkela 2003, 322.)

3.3 Säkkijärven polkka

Musiikilla oli myös sotilaallista merkitystä ja Säkkijärven polkka on tästä erinomainen esimerkki. Dallapén riveissäkin soittanut virtuoosimainen Viljo ”Vili” Vesterinen oli erittäin suosittu rintamalla. Se mikä teki hänen soittamastaan Säkkijärven polkasta viimeistään koko Suomelle tunnetun, oli kappaleen soiminen radiossa viisi vuorokautta taukoamatta. Radiosoiton pituudesta on kahdenlaista tietoa, kun von Bagh & Hakasalo mainitsee kirjassaan, että radiosoittoa

olisi kestänyt vain kolme vuorokautta. (von Bagh&Hakasalo 1986, 135; Tikka 2007, 185-186.)

Syksyllä 1941 suomalaiset sotilaat löysivät takaisin vallatusta Viipurista miinoja, joihin oli kytketty radiosytytys. Tämä tarkoitti sitä, että venäläiset pystyivät radiosignaalien avulla lähettämään vastaanottimeen tietynlaisen signaalin, mikä laukaisi räjäytysmekanismin. Sotilaiden täytyi etsiä oikea taajuus ja häiritä sitä niin kauan, että radiovastaanottimista loppuisivat akut. Tehtävä oli erittäin tärkeä, sillä ympäri Viipuria oli sotavangeilta saamien tietojen mukaan kätkeyty satoja miinoja. (Tikka 2007, 185.)

Sotilaiden tehtävänä oli etsiä sopiva kappale, jossa ei olisi lainkaan musiikillisia taukoja, etteivät venäläiset pääsisi lähettämään signaaleja vastaanottimeen. Vesterisen soittama Säkkijärven polkka sattui olemaan sopiva kappale, joka täyttäisi radioaallot niin, että vihollisen yritykset kaukolaukaista miinat epäonnistuisivat. Se oli sopiva kappale myös sen vuoksi, että siinä ei ollut yhtään hetkeä, jolloin musiikki olisi vaiennut. Näin kappaletta soitettiin monta vuorokautta taukoamatta, kunnes vastaanottimien akut olivat tyhjentyneet. Säkkijärven polkan radioitton merkitys paljastui täten koko kansalle vasta myöhemmin. (Tikka 2007, 185–186.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli haastatella sotaveteraaneja. Haluttiin selvittää, miten musiikki on vaikuttanut sotaveteraaneihin ja mitä musiikki oli merkinnyt heille sota-ajan Suomessa.

Toteutin tutkimuksen haastatteluna, jossa haastattelin viittä eri ihmistä, neljää miestä ja yhtä naista. Kolme heistä oli rintamaveteraaneja ja kaksi heistä oli sotaveteraaneja. Haasteita haastateltavien saamiseen toi kohderyhmän korkea ikä sekä haluttomuus puhua aiheesta.

Toteutin haastattelun kotipaikkakunnallani Hyrynsalmella maaliskuussa 2014. Ensimmäisen haastateltavan sain lehtileikkeen perusteella. Hän kertoi minulle myös muita mahdollisia haastateltavia. Yhden haastateltavan sain lapsuudenkotini naapurista ja yhden apuna minulla oli hoitohenkilökunta, joka kysyi puolestani lupaa, haluaisiko kyseinen henkilö osallistua haastatteluun. Suostuneiden haastateltavien kanssa sovimme molemmille sopivan ajankohdan, milloin haastattelu toteutettaisiin. Mukana haastattelutilanteessa minulla oli mukana lähiomainen, joka tunsu kaikki haastateltavat erittäin hyvin.

Olin laatinut haastattelutilanteessa paperille aiheeseen liittyviä kysymyksiä, joita kysyin haastateltavilta. Ennen haastattelua kerroin heille, että haastattelu tehdään nimettöminä ja ettei heidän henkilöllisyytensä tulisi paljastumaan missään vaiheessa. Kerroin myös, että tulisin äänittämään haastattelun ja että äänimateriaali jäisi vain minun käyttööni. Haastattelun äänitin puhelimeeni sekä tein myös haastattelutilanteesta muistiinpanoja.

Muistamisen helpottamiseksi näytin osalle haastateltavista kuvia sota-ajan viihdytyskiertueista ja sen ajan tähdistä. Haastattelutilanne kesti kaikilla korkeintaan tunnin ja osan haastateltavien kanssa puhuimme myös yleisesti sota-ajasta. Joidenkin haastateltavien kanssa puhe saattoi aika ajoin hypätä aiheesta toiseen, mikä teki haastattelusta hiukan haastavaa.

5 TULOKSET

Seuraavassa haluan ensin esitellä haastateltavien taustoja, jotta tuloksia olisi helpompi tarkastella. Käsittelen haastateltavia nimillä Haastateltava 1-5. Tämän jälkeen esittelen tutkimuksen tulokset.

5.1 Haastateltavien taustaa

Haastateltava 1 on 97-vuotias nainen, joka asuu vanhusten rivitaloasunnossa Hyrynsalmella. Hän on lähtöisin alun perin Paltamosta, mutta päätenyt naimisiinmenon kautta Suomussalmelle. Sotien aikaan hän on ollut evakossa lapsensa kanssa Oulun suunnalla ja välirauhan sekä asemasodan aikoihin palannut takaisin Suomussalmelle. Jatkosodan lopulla hän jäi sotaleskeksi ja uudelleen mentyä naimisiin päätyi Hyrynsalmelle, missä hän tälläkin hetkellä asuu.

Haastateltava 2 on 90-vuotias mies, joka asuu vaimonsa kanssa itse rakentamassaan omakotitalossa, lapsuudenkotinsa maisemissa noin 20 kilometrin päässä Hyrynsalmen keskustasta. Vuonna 1942 hän on mennyt armeijaan ja sitä kautta päätenyt rintamalle jatkosodan aikana. Hän toimi jatkosodan aikana partiohommissa, kierrellen rajojen molemmin puolin. Omassa yksikössään hän oli sähköttäjän roolissa.

Haastateltava 3 on 90-vuotias mies, joka asuu vanhusten rivitaloasunnossa. Hän on vastikään joutunut muuttamaan sairautensa vuoksi Hyrynsalmen keskustaan omakotitalostaan, joka sijaitsi noin 10 kilometrin päästä keskustasta. Jatkosodan aikaan hän oli rintamalla Uhtualla ja sen jälkeen Karjalan kannaksella, missä haavoittui. Jatkosodan jälkeen hän oli Lapin sodassa ajamassa saksalaisia sotilaita pois Suomesta.

Haastateltava 4 on 94-vuotias mies, joka asuu vaimonsa kanssa noin 20 kilometrin päässä Hyrynsalmen keskustasta itse rakentamassaan omakotitalossa.

Hän on rakentanut talonsa hänen lapsuudenkotinsa viereen. Jatkosodan aikaan hän oli rintamalla konekiväärinmiehenä.

Haastateltava 5 on 84-vuotias mies, joka asuu vaimonsa kanssa omakotitalossa Hyrynsalmen keskustassa. Talvisodan alkaessa hän on ollut 9-vuotias ja joutunut lähtemään evakkoon länsirannikolle. Asemasodan aikoihin hän on perheensä kanssa palannut takaisin Hyrynsalmelle, jossa hän toimi saksalaisten upseerien juoksupoikana jatkosodan aikana.

5.2 Tutkimuksen tulokset

Haastattelua tehtäessä selvisi, että kaikki haastateltavat muistivat musiikkia olleen jollain tavalla sota-aikana, olivat he sitten olleet kotirintamalla tai rintamalla. Etenkin rintamalla olleet muistivat musiikin tärkeäksi ja sitä jopa kehoitettiin harjoittamaan mielialan ylläpitämiseksi.

”Voe olihansta musiikkie, haitarimusiikkie. Tuvassa poika soitti haitarie, se oli meleko hyvä soettamaan haitarie. Soitti polokasta tangoon asti.”(Haastateltava 3.)

”Olihan siellä, siellä oli musiikkie, ku siellä oli se rintamaradio. Korven radio nimeltään ja tuota se anto musiikkie sitten aina iltsella ja tuota se korven radion joka johti sitä, se oli mejän kompanian upseereita, Kauko Kokko joka oli se näyttelijä Helsingistä. Se veti sitä korven radiota ja sitten toivomuksie ku tehtiin, niin sitten radiosta kuunneltiin niitä levyjä.”(Haastateltava 4.)

Musiikin tyyliä paljastui enemmänkin viihteellinen puoli eli nykyään iskelmäksi kutsuttu musiikki. Etenkin sota-ajan laulut olivat suosittuja sekä kotirintamalla että itse rintamalla. Lisäksi selvisi, että siihen aikaan viihdemusiikki vei voiton hengellisestä musiikista, jota ei rintamalla olleiden mukaan harjoitettu lainkaan.

”Joskus saatto olla, että kansanlauluja ite kukin vähän niinku kansakouluajoilta mitä oli, niin niitä soitti. Mutta pääasia oli se sota-ajan musiikki. Meillä ei kovin paljo ollu hengellistä musiikkia. Joskus saatettiin papin kanssa lähteä venäläiseen kylään minne oli

40–50 kilometriä ja siinä oli meillä yks porukka ja kanttiini. Siellä oli pappi meillä matkassa ja joskus siellä sitten hengellistä musiikkia soitettiin ja laulettiin.”(Haastateltava 2.)

”Se oli semmosta, muistoja pohjolasta oli semmonen marssi ja iso iitahan se oli ja tuota kaikenlaista tuli. Kyllä siitä tanssia oisi voinu.”(Haastateltava 4.)

”Muistan kun isä tuli kotiin sodasta niin meitä oli minun jälkeen vielä 3 nuorinta tyttöä, niin ne istu isän polvella kiikkustuolissa ja isä laulo meille niitä sota-ajan lauluja. Minä ossaan vielähi kaikki sota-ajan laulut ulkoa.”(Haastateltava 5:nnen puoliso.)

Kysyttäessäni miten usein musiikkia oli, vastaus oli melkein kaikilla sama. Musiikkia oli usein ja etenkin silloin, kun sitä itse soitti tai laului, tai silloin kun joku muu musisoi. Haastateltavistani kaksi rintamalla ollutta oli itse mandoliinin soittajia ja toinen heistä kertoi musisoineen yhdessä oman ryhmänsä muusikoiden kanssa. Muilta kysyttäessäni selvisi, että usein musiikki tuli juuri toisen soittamana tai radiosta. Kaikki haastateltavat kertoivat laulaneensa sota-aikana paljon.

”Sotasairaalassa oli semmonen toimistokersantti, se oli hyvä haitarinsoittaja kans ja sillä ei tainnu olla omaa haitaria mukana niin se soitti sillä suojeluskunnan haitarilla tuossa järvenrannassa ja joskus siellä sairaalan luokissa niin sotilaille niitä sota-ajan lauluja. Siellähän oli myös joku kuka laulo mukana ja tämä vähän niinku säesti ja näitähän ne soitti näitä, Eldankajärven jäähän se oli yksi.”(Haastateltava 5.)

”Meillähi oli hyvä ääni jokaisella meillä sisaruksilla. Meistä vanhempi sisko haettiin monesti laulamaan, ku ei ollu muuta ohjelmaa.”(Haastateltava 1.)

”Kyllä meillä oli kaksi haitari miestä komppaniassa jotka soitteli aina iltasella, joku markka aina annettiin niille, niin ne soitti. Laulettiinki aenaa ja jos joskus saatiin viinaryyppy, niin sehän meni päähän, niin tuota sillonhansta laulettiin. Olihan meitä laulajie siellä, mullahi oli hyvä lauluääni sillon.”(Haastateltava 4.)

”Viestimies kun olin, niin viestimiehet oli kaikki musikaalisia. Minä esimerkiksi mandoliinia soitin pojasta lähtien ja tein ite mandoliinit. Niin meillä oli kolme miestä joilla oli torvet myöskin mukana ja 2 haitaria oli mejjän tuvassa ja mandoliini ja yksi viulu. Joskus käytiin sitten reissussaki toisessa porukoissa soittamassa, kun oli vapaa aikaa eikä tarvinnu partiossa olla jokaisen.”(Haastateltava 2.)

Viihdytyskiertueet oli tuttu asia rintamalla olleille. Muutama heistä olikin käynyt itse katsomassa kiertueita. Kysyttäessäni esiintyjistä, haastateltavat mainitsivat heidän olleen tunnettuja esiintyjä. Yksi haastateltavista mainitsi saksalaisten järjestämät omat konsertit, joissa oli musiikkia, sekä vahvana loistava sen ajan propaganda.

”Uhtualla kävi viihdytyskiertueita ja minä olin siihen aikaan levolla uhtualla vähän aikaan ennen kiestinkiin menoa, niin siellä kävi mitä varten oli oikein saliki, jonne sopi satoja henkiä kerralla. Meillä oli niin rajotettu se muualla käynti että en käynyt. Sieltä ei ollut sitten lupakaan käyä, kun se yks kaks saatto olla se partioon lähö.”(Haastateltava 2.)

”Olihan sitä viihdytyskiertueita, siellähän sitä Uhtualla kävi. Oli tuttuja esiintyjie, niitä tunnettuja näyttelijöitä. Ei niitä montaa kertaa ollut.”(Haastateltava 3.)

”Viihdytyskiertue se oli joka viihdytti, siellä oli kanttiinit joka pataljoonassa niin siellähän ne kulki kiertämässä. Kävin kahtomassa joka kerta. Kyllä niitä oli usein, monta kertaa vuojessa. Siellähän oli semmonen haitarimies Vento, se kulki missä vain. Martta Kontula ja sitten tuota sehän oli se aku korhonen. Niitä kävi ja sitten oli semmonen Repolan kaupungin teatteri, joka kävi. Se oli sotilaista rakennettu teatteri.”(Haastateltava 4.)

”Saksalaisten valtakunnan juhlapäivänä pitivät järven jäällä juhlat ja esittivät siellä propaganda laulun, missä oli Venäjän karhu, ja Suomen karhun laittovat vastapeluriksi siihen ja sen tietysti Suomen karhu voitti sen Venäjän karhun. Saksalaisten iso orkesteri oli tuossa kentällä ja siellä oli ihan ammattimuusikoita ollu. Pääasiasa marssimusiikkia mitä ne oli soittanu ja laulanu. Tunnelma oli ollu vähän sellaista saksan ylivoimaa korostavaa propagandaa.”(Haastateltava 5.)

Suurin osa haastateltavistani oli kuunnellut radiota sota-aikana. Radio oli ollut myös tietolähde, mutta enimmäkseen sieltä oli kuunneltu musiikkia. Rintamalla olleet kertoivat, että rintamaradiosta kuului paljon musiikkia, kun taas kotirintamalla ollut haastateltava kertoi, ettei kaikilla ollut radioita siihen aikaan, joten sen kuuntelemisen mahdollisuus oli vähäinen. Gramofonista kysyttäessäni selvisi, että vain kaksi oli kuunnellut sota-aikana gramofonista musiikkia.

”Radiota kuunneltiin ja meillähän kuulu iso Bertta oli nimeltään valtava radio. Ympäri maailmaa siitä kuultiin, se oli laitonta se sen

kuunteleminen mutta me kuunneltiin. Siitä ku kuunneltiin, niin oltiin tilanteen tasalla.”(Haastateltava 2.)

”Muistan meillä oli kotona semmonen radio, semmonen missä oli nesteakku ja se oli lauantapäivä kun se oli auki. Niin sieltä tuli tämä Eldankajärven jää ja se tuli ensimmäisen kerran radiosta. Se oli muistaakseni lauantai-ilta, ennen saunaan lähtöä. Se oli semmonen aseveli-ilta, niin ne siinä soitti sitä, niin se tuota isäki kuunteli silloin sitä niin hartaasti.”(Haastateltava 5.)

”Rintamaradiosta kuulu aika paljo musiikkia, kun oisi vaan sillä kohtaa sattunu olemaan siellä kämpällä.”(Haastateltava 2.)

”Radio oli ja hyvä olihi.”(Haastateltava 3.)

”Ei ollu ku ainahi kolme vuotta, ku sota oli jo loppunu, ku meillä oli ensimmäinen radio. Ja se oli outo se radio, siinä piti olla akku ja anotti. Eihänstä sähköjä eikä mittää ollu. Ja se akku piti Kajaanissa asti lattuulla käyttää. Eistä oo ollu sota aikana radiota, no on se jonkulainen ollu sillonnii ku minä oli kotona Paltamossa vielä, se joissai naapurissa ollu semmonen niinku torvi, semmonen radio ollu ja siitä kuulu se ääni. Vaan eistä monella ollu sitä radioa.”(Haastateltava 1.)

”Joissahi porukoissa oli Gramofonie vaan nehi oli semmosie että ne saatto aina särkyö, kun muutettiin aenaa.”(Haastateltava 2.)

Musiikki oli kaikille ollut jollain tavoin henkisesti tärkeä ja se oli vaikuttanut jokaiseen positiivisesti. Sillä oli saatu unohtamaan käynnissä ollut sota edes hetkeksi ja tuomaan ajatukset kohti kotia ja läheisiä. Rintamalla olleiden mukaan musiikki oli virkistänyt sen kaiken muun ankeuden keskellä. Se oli auttanut sekä ilossa että surussa. Haastateltavien mukaan musiikin merkitys sota-aikana oli ollut suuri.

”Kyllä sillä musiikilla oli suuri merkitys. Ja johto oli sen ymmärtäny että se musiikki on se mikä pelastaa yksinäisyydestä tuolla korvessa.”(Haastateltava 2.)

”Sehän on selevä että se musiikki virkisti.”(Haastateltava 3.)

”Sehän virkisti paljon ja heitettiin taka-alalle se sotiminen.”(Haastateltava 4.)

"Kotiin vei ajatukset ja läheisten luokse. Ja usein kappale sivusi sen verran että mielen vei tänne. Tietysti haikeus oli hyvin vallitsevana aina niissä tilaisuuksissa."(Haastateltava 2.)

6 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää musiikin vaikutuksia sota-aikana ihmisiin. Työn tarkoituksena oli haastatella veteraaneja ja saada selville oliko musiikki ollut heidän mielestä sota-aikana merkittävässä roolissa. Asetin opinnäytetyössä kolmeksi tärkeimmäksi tutkimuskysymykseksi: Miten musiikki on vaikuttanut sota-aikana, saatiinko musiikista voimaa sodan keskellä sekä olisiko musiikki tuonut jopa taistelutahtoa. Uskon saaneeni vastauksen näihin kysymyksiin.

Kuten tuloksista käy ilmi, musiikki oli virkistänyt sota-aikana. Se oli vaikuttanut ihmisten mielialoihin positiivisesti ja oli jopa voitu jättää sota taka-alalle musiikkia kuunnellessa. Musiikin merkitys oli ollut haastateltavien mielestä suuri. Itse en ollut tuloksista yllättynyt, sillä etenkin jatkosodan aikaan viihteen merkitystä painotettiin sotilaille. Lisäksi haastateltavien joukossa oli musiikkimiehiä, jotka myös itse soittivat rintamalla. Tämän tutkimuksen jälkeen uskon vahvasti itse siihen, että musiikki on ollut tärkeässä roolissa sotilaiden jaksamisen ja erityisesti henkisen jaksamisen kanssa asemasodan aikana.

Tein tutkimuksen haastatteluna ja haastattelin vain viittä ihmistä. Tämän vuoksi tutkimus ei ole niin laaja-alainen, että tutkimusta voitaisiin pitää täysin luotettava. Kuitenkin kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että musiikki oli ollut tärkeää. Tämänlaisen tutkimuksen tekemiseen alkaa olla viimeisiä hetkiä, sillä haastateltavien ikähaarukka on 90 vuoden tienoilla. Hyvin muistavia sotaveteraaneja on enää erittäin vähän ja määrä pienenee koko ajan.

Lopputuloksen kannalta ongelmia tuottivat haastateltavien korkeasta iästä johtuvat lähimuistiongelmat ja muistojen kultaantuminen sekä otoksen pienuus, mikä myös johtui haastateltavien korkeasta iästä. Lisäksi osalla haastateltavista haasteita tuottivat ajastusten hyppiminen asiasta toiseen ja aistiongelmat, kuten kysymysten oikein kuuleminen.

Haasteita toi myös se, että korkean iän takia haastateltavan virkeystila ja jaksaminen vaikuttivat myös vastauksien saamiseen ja se johti siihen, etten välttämättä saanut vastausta kaikkiin laatimiini kysymyksiin. Harmittavaa oli myös se, että muutama erittäin hyvin muistava ei suostunut haastatteluun, sillä osa veteraaneista ei halua muistella sotaa mieleen palaavien muistojen takia.

Kuitenkin edellä mainituista haasteista huolimatta sain vastauksen pääkysymykseeni. Musiikki oli vaikuttanut positiivisesti sota-aikana ja tuonut virkistystä sitä kaipaaville. Musiikki oli auttanut sotilaita unohtamaan edes hetkeksi ympärillä riehuvan sodan, joten uskon, että musiikki ja yleensäkin viihde on ollut merkittävässä roolissa sotilaiden henkisessä jaksamisessa rintamalla. Musiikilla on ollut merkitystä ja onneksi se oli huomattu ylemmältä taholta.

Mielestäni onnistuin tämän työn tarkoituksessa, vaikka se tuntuikin aluksi haasteelliselta. Tätä työtä voisi jatkossa kehittää syventymällä vielä enemmän viihdepuoleen sotien aikana, sekä miten musiikki on vaikuttanut heti sotien jälkeisenä aikana. Toivon, että tätä työtä voisi hyödyntää esimerkiksi jatkossa veteraanien kuntoutuksessa ja tuoda vanhustyöhön vielä enemmän musiikkia virike-toimintaan.

LÄHTEET

von Bagh, P. & Hakasalo, I. 1986. Iskelmän kultainen kirja. Helsinki: Otava.

Jalkanen, P. & Kurkela, V. 2003. Suomen musiikin historia: Populaarimusiikki. Helsinki: WSOY.

Koskimaa, M. 2013. Suomen kohtalon ratkaisut: Talvisota ja jatkosota 1939–1944. Jyväskylä: Docendo.

Korpela, V. 1991. Niin se on pojiaat: viihdetaiteilijat sodissamme 1939–1945. Helsinki: WSOY.

Laine, A. 1987. Suomi sodassa. Teoksessa S. Zetterberg. Suomen historian pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY, 705–735.

Meinander, H. 2006. Suomen historia. Suom. P. Autio. Helsinki: WSOY.

Niiniluoto, M. 1994. On elon retki näin: eli miten vihteestä tuli sodan voittaja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Tikka, M. 2007. Harmonikan kuningas Vili Vesterinen. Helsinki: Ajatus Kirjat.

Tikka, M. & Tamminen, T. 2011. Tanssiorkesteri Dallapé: suomijatsin legenda 1925-2010. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Vahtola, J. 2003. Suomen historia: Jääkaudesta Euroopan unioniin. Helsinki: Suuri Suomalainen Kirjakerho Oy.

HAASTATTELUKYSYMYKSET

Ikä ja syntymäpaikka/kotipaikkakunta

Sotilasarvo/Asema sotien aikaan?

Oliko rintamalla/kotirintamalla musiikkia?

- Miten usein?
- Minkälaista musiikkia?
- Miten musiikki tuli? Itse soittaen, laulaen, gramofoni?
- Oliko mahdollisuus itse musisoida?
- Lauloitteko vapaa-aikana?
- Miltä ne hetket tuntui kun oli musiikkia?
- Mikä oli musiikin merkitys teille sota-aikana?
- Sota-ajalta lempilaulu?
- Muistoja Harmonikka musiikista?

Järjestettiinkö viihdytyskiertueita? / Radiolähetyksiä?

- Missä pidettiin?
- Miten usein?
- Minkälainen ohjelma?
- Minkälaisia kokoonpanoja?
- Esiintyjiä? (Oliko tunnettuja?)
- Miltä nämä kiertueet tuntuivat?
- Veikö ajatukset pois sodasta? Miten vaikutti mielialaan?
- Muistoja esiintyjistä?